

Josef a odpuštění

Převod materiálu

Ludmila Míchalová Mikšíková

Pořadí v lekci

21

Téma

Josef se usmíruje se svými bratry. Josef i jeho bratři jsou nám příkladem jak odpustit.

Cíl

Děti se seznámí s dalším pokračováním Josefova příběhu, dojdou spolu s ním k zjištění, že i když ušel ve svém příběhu kus cesty, ten nejtěžší úsek jej teprve čeká — odpustit svým bratrům. Bratři zase musí dojít k pokání, a tím i zpět k Josefovi. Děti mají šanci si uvědomit, jak těžké je, když mají odpustit a smířit se. Ale zároveň je navedeme, že je to jediná smysluplná cesta, na které mohou zakusit smíření.

21.1 Pro učitele

Biblický text: Gn 42–45

21.1.1 Výkladové poznámky

- *Josef zkouší bratry:* Josef ve svém životě ušel kus cesty od doby, co jej bratři prodali, několikrát byl skutečně na dně. Přesto mu Hospodin žehnal a byl s ním, to zaznívá v celém příběhu jako refrén. Z namyšleného mladíka, který byl pak prodán bratry do Egypta, se stal zralý a vážený muž. Musel ujít kus cesty, přesto to nejtěžší setkání ho teprve čeká, když se má opět setkat s bratry. Josef své bratry zkouší, jako by se chtěl přesvědčit, že jako on se musel změnit a ujít kus cesty, tak to udělali i jeho bratři. Využívá svého postavení, je si vědom, že jej bratři nemohou poznat, a že nemohou tušit, že rozumí jejich žertu. Josef ve zkoušce s bratry hodně riskuje, riskuje nejen to, že on sám to nezvládne, ale i to, že ho bratři opět zklamou. Přesto Josef riskuje a i v této zkoušce je Bůh s Josefem. Josef se přesvědčuje o tom, zda se bratři změnilí, vystavuje je napětí a nebezpečí, aby se odhalilo jejich skutečné smýšlení a záměry. Chce zjistit, zda by byli schopni stejně jako jeho Josefa, prodat do otroctví i jejich nejmladšího Benjamína. Ve zkoušce bratři obstáli, to jak nemilosrdně a tvrdě s nimi Josef jako správce Egypta zacházel, hned interpretovali jako odplatu za své nemilosrdné chování k Josefovi. Josefa velmi dojalo a přesvědčilo Judovo chování a odvaha, se kterou byl schopen se obětovat za Benjamína, aby zachránil nejen jeho ale i ostatní před hladem.
- *Cesta odpuštění:* Na cestu odpuštění musel vyjít nejen Josef, ale i jeho bratři. Poté, co Josef podrobil své bratry zkoušce, ve které vlastně obstál i sám Josef, odhaluje bratrům svou pravou identitu. O tom, že bratrům skutečně odpustil, svědčí i to, jak sám Josef vše interpretuje. Oproti bratrům má nadhled a je si vědom toho, že kdyby nebyl na začátku prodán do Egypta, nejspíš by všichni zemřeli hladem. Josef ví, že jeho ponížení Bůh využil k povýšení následně celé rodiny.

Bratři v Josefově zkoušce obstáli i svou pravdomluvností, na začátku se vymlouvali a přímo otci lhali, poté, co se vrátili z Egypta, mluví pravdu. Stejně jako hanebně zneužili Josefova slavnostního šatu a zakrvácený jej použili jako důkaz Josefovy nešťastné smrti, stejně tak i proti nim byl použit křivý důkaz, stříbrný kalich v Benjamínově pytli. Bratři to vše vzali jako znamení a důvod k lítosti a zpytování.

Litovali toho, co zpřisobili, a svou chybu už nechtěli opakovat znovu s Benjámínem. Naopak se jej zastali a chránili ho. I když pak vyšla celá pravda najevo, bratři se přeci jen báli a po Jákobově smrti se chtěli ujistit, že se jim Josef nebude mstít. Některé rány nejdou zahojit úplně, nezмізі, zůstává po nich ještě jizva, a taková jizva může zůstat i na srdci, které sice odpustilo, ale možná ne úplně. I bratři museli nastoupit na cestu odpuštění, museli odpustit sami sobě.

- *Postava Judy:* Juda mezi bratry vyniká, je to právě on, který se nechtěl dopustit bratrovraždy a navrhuje, aby Josefa prodali do otroctví. Juda je také ten, který přesvědčí Jákoba, aby nechal jít do Egypta i Benjámina, jinak by všichni zemřeli hladem. Sám se zaručuje svým životem a svému slibu pak skutečně i dostojí. Josefovi nabízí svůj život za Benjámina.
- *Postava Benjámina:* Poté, co Josef mizí z Jákobovy rodiny, jeho roli převeze nejmladší syn Benjámín. Benjámín je stejný jako Josef synem Ráchel, která při porodu Benjámina zemřela, ale stihla jej pojmenovat Ben-óni (syn mého zmaru). Jákob jej však přejmenoval a vytvořil tak slovní smýslku na Ben-jamín (Syn zdaru). Také Benjámín byl otcem Jákobem milován více, Jákob miloval více syny Rácheliny. Opět mohla mezi bratry vzniknout závist a nenávist, o tom však není zmínka. Bratři svoji chybu neopakovali, naopak si byli vůdci otcovy lásky k Benjámínovi a chránili ji.

21.1.2 Úskalí

Příběh je dlouhý, má několik kapitol, ale je smysluplné jej zachovat vcelku. Pro mladší děti můžeme příběh zjednodušit a nezacházet do detailů. Téma odpuštění je vlastně velmi těžké a náročné, nemusíme se snažit, aby děti vše chápaly, spíš je nasměrujeme a navedeme k nutnosti odpuštění. Pro nejmladší děti toto téma musíme připravit co nejnázorněji a na konkrétních příkladech.

21.1.3 Odkazy

Odkazy na pracovní listy, další přípravy a jiné materiály najdete pod příslušnou kapitolou (21.1.3) na adrese <http://goo.gl/r7nnyT>.

21.2 Pro děti

21.2.1 Předškolní děti

Uvedení k tématu odpuštění můžeme začít tím, že na černý šátek, rozprosteme stěpy (doporuží stěpy keramické nebo z hlíny, o které se děti nemohou poezat). Zeptáme se, co děti vidí? Co jim stěpy připomínají? Co takové stěpy mohou znamenat? Společně s dětmi dojdeme k odpovědi, že stěpy jsou z rozbité vci, která byla předtím celá a úplně. Stěpy mohou připomínat něco, co je neúplné, něco, co píchá, co bolí, rána, která pořád dává o sobě vědět.

Poté, co jsme nasbírali nápady, vyzveme děti, aby si každé vzalo jeden stěp a představilo si, že ten stěp představuje to, co je bolí, to co cítí jako rozbité a neúplné. Dáme každému dítěti prostor, aby mohlo mluvit o svém stěpu, až každé dítě domluví, vyzveme ho, aby svůj stěp položilo na černý šátek. Děti vedeme tak, aby ze stěp vytvořily kruh. Potom vezmeme postavu Josefa a dáme mu stěp na srdce, postavu umístíme doprostřed kruhu. Zeptáme se, které vci Josef zažil, které jej mohou bolet a tížit. Příběh tak můžeme krátce zopakovat, abychom na něj pak navázali vyprávěním.

Sbíráme nápady, co všechno představuje Josefův stěp: urážení a posměch jeho bratrů, nepochopení jeho snů, když ho bratři prodali, když se ho chtěla zmocnit Potífarka, když se dostal do vězení a všechny další nápady dětí.

Vyprávění začne tím, že přestože se Josef stal mocným a váženým mužem a byl po faraónovi nejmocnější muž Egypta, nosil v srdci obraz svého otce, který ho trápil a bolet a dnešní příběh bude vyprávět o tom, jak i tuto těžkost Josef s pomocí Boží překonal a zvládl. Bohem vyprávění bereme postupně jeden step po druhém a postupně z nich z kruhu vytvoříme kříž, Josef zůstává stále uprostřed, uprostřed kříže. Stepů bereme pokaždé, když je nějaký dějový zlom nebo prostě podle potřeby stepů, aby nám stepy vystačily na celé vyprávění.

Na konci vyprávění se dříve zeptáme, co vidí. Sami můžeme přidat svou interpretaci kříže, jedno by bylo představit touhu Josefa se s bratry setkat a opět být s nimi, druhé by bylo ale můžeme znázorňovat zkoušku, kterou museli Josef i bratři podstoupit, než došli usmíření. Kříž nijak víc nemusíme komentovat a christologicky vykládat, symbol kříže je sám o sobě dostatečný, výmluvný a názorný. Vyzveme děti, aby se nad ním zamyslely a řekly, co byl ten Josefův nejvtěší step, a jak se ho zbavil? Josef odpustil, odpustil svým bratrům, a tím se mu ulevilo, ulehčilo, už jej nic nebolelo a nebolelo. Přesto zdůrazníme, jak moc to bylo těžké, a že odpustit někdy trvá dlouho a dokonce i někdy musíme odpustit několikrát, než se nám to podaří úplně.

Připomeneme dětem, jestli i teď poznají v kříži svůj step, který mají v rukou. Zeptáme se dříve, jestli vědí, co mohou se svým stepem udělat? Jestli jako Josef dokáže svůj step odložit a odpustit? Jestli ví, jak na to? S mladšími dětmi se snažíme být hodně názorní a příkladní. Nakonec vezmeme Josefovou postavu ze stepu a položíme ji na okraj a místo postavy dáme zapálenou svíčku. Vyprávění s dětmi zakončíme modlitbou, Pokud to jde, necháme, aby se děti modlily samy a poprosí Pána Ježíše za svůj step, za pomoc s ním. Pokud to nejde, sami shrneme za děti, co jako své stepy pocítují a poprosíme o dar odpuštění a smíření.

Jako úinnost na závěr, řekneme dětem, aby namalovaly dvě velká srdce a vybarvily. Jedno srdce je to, které měl Josef a jeho bratři před tím, než se usmířili a odpustili si, druhé srdce je to, které odpustilo. Necháme na děti, jak srdce vybarví.

Pomůcky: černý šátek; hliněné nebo keramické stepy (takové, aby se o ně děti nemohly poezat); postava Josefa, například z biblických postav od Zdeka Šorma; svíčka; papíry; pastelky a fixy nebo voskovky.

21.2.2 Mladší školní děti

Můžeme použít stejný postup jako u předškoláků, po vyprávění jde více tematizovat téma odpuštění a bavit se s dětmi, jak odpustit v jejich konkrétních příkladech. Jako úinnost na závěr můžete použít pracovní list (<http://goo.gl/odHe95>).

Pomůcky: černý šátek; hliněné nebo keramické stepy (takové aby se o ně děti nemohly poezat); postava Josefa, například z biblických postav od Zdeka Šorma; svíčka; pracovní list.

21.2.3 Starší školní děti

Opět lze použít stejnou motivaci i postup jako u předškoláků. Při představení kříže, se snažíme navést děti, že kříž představuje i Josefovou cestu, kterou musel ujet, která ho bolela a byla velmi těžká, ale na cestu odpuštění nutná. Děti více chápou souvislost mezi odpuštěním, které je těžké a křížem. Starší děti, ale mohou mít větší problém mluvit o svém stepu, o svých trápeních. Zdůrazníme, že děti mají prostor k tomu, aby se vyjádřily, jak chtějí, klidně i tím, že svůj step položí s mlčením, to samé se týká i modlitby na závěr. Řekneme, že jejich modlitba platí úplně stejně, i když není vyslovena nahlas. Téma odpuštění je pro starší děti již více komplexní, jsou již schopny chápat, že odpuštění se týká nejen druhého člověka, ale odpustit musíme dokázat i sami sobě, do našeho odpuštění je zahrnut i vztah s Bohem. Pokud se nebojíme a nestydíme, klidně uvedeme i osobní příklad, aby děti chápaly, jak to myslíme. Tematizujeme také Josefovy bratry a zeptáme se, jak museli odpustit oni?

Můžeme jako závěrečnou modlitbu použít modlitbu sv. Františka a společně s dětmi rozebrat slova modlitby a jejich význam, popř. se ji naučit jako píseň (EZ 684):

Pane, učiť mť nositelem svého pokoje, abych mohl vnést lásku tam, kde je nenávisť, smířenť tam, kde je blud, jistotu tam, kde je malomyslnost, světlo tam, kde panuje stín, radost, kde je smutek. Pane, učiť, abych toužil více potěšovat, než být potěšován, více chápat, než být chápán, více milovat, než být milován, neboť když na sebe zapomínáme, nalezneme se, když odpouštíme, je nám odpuštěno, a když umíráme, procítáme do života v něho. Amen.

Pomůcky: černý šátek; hliněné nebo keramické stěpy (takové, aby se o ně děti nemohly poezat); postava Josefa, například z biblických postav od Zdeňka Šormy; svíčka; papíry; tužky.

Vyprávění

Sedm let byla dobrá úroda. Po celém světě jedli dosyta a hodovali. Jen v Egyptě se cpali trochu míň, protože část úrody odváželi do nových stodol. Mysleli totiž na budoucnost. A Josef, místokráľ Egypta, pečlivě zapisoval, jestli všichni do zásobních skladů přispěli a kolik už toho je.

Josefovi se daří velice dobře. Oženil se, má dvě děti a je ve významné funkci. A přece docela nezapomněl na svou minulost. Že není Egypťan, ale Hebrej, a že má kdesi daleko otce a jedenáct bratrů. A bolí ho vzpomínka na dobu, kdy je viděl naposledy. Bolí ho u srdce jako stěp to, co mu jeho bratři udělali.

„Radši na to zapomenout...“ říká si. Naposledy viděl své bratry, když ho prodávali jako otroka projíždějící karavaně.

Jákovovi a jeho synům se ale dobře nedaří. Mají hlad. A i když se jim asi moc nechce, tak deset bratrů odjíždí do Egypta. Slyšeli totiž, že tam je k dostání obilí. Odjíždějí všichni kromě Benjamína, který je teť tatínkovým milákem, stejně jako kdysi býval Josef.

V Egyptě se před skladem obilí setkali se správcem Egypta, s Josefem. Josef je poznal — podle oblečení, podle řeči. Oni ho nepoznali. Ostatně, koho by napadlo, že Josef ještě žije, a že by mohl být v tak významném postavení. Jak je zvykem, bratři padnou na zem a klaní se egyptskému hodnostáři. Josefovi se opět vybavil sen, který se mu kdysi dávno zdál a který rozlil bratry i otce.

„Odkud jste přišli?“ ptá se Josef.

„Z kenaanské země, pane, abychom nakoupili potravu.“

„Určitě jste špióni,“ vyrazí Josef tvrdě. „Vyzvědači jste a pod záminkou obchodu obhlížíte, kde byste naši zem nejlépe napadli.“

„Ne pane, ne, ne. Přišli jsme nakoupit potraviny. Jsme poctiví lidé. Jsme synové jednoho muže z Kenaanu, je nás dvanáct bratrů,“ koktají rychle bratři, aby zahnali podezření, „nejmladší zůstal doma a jeden — ten už není.“ Zarazí se a vzpomenu si na Josefa.

„To si ještě prověřím,“ odbude je Josef. „Strážte je do vězení,“ poručí strážci a bratři už mizí ve sklepě. Věbec nevědí proč. Vždyť nic zlého neprovedli...

Za tři dny si Josef dá své bratry zavolat, přece jen se mu vše rozleželo v hlavě, nechtěl, aby ostatní hladověli kvůli jeho zlobě, proto jim řekl: „Devět z vás se může vrátit domů s obilím, ale jeden tu zůstane jako rukojmí. Přivedete mi vašeho bratra Benjamína na důkaz, že mluvíte pravdu.“

Bratři si říkali: „Toto všechno nás určitě postihlo kvůli tomu, jak jsme se tenkrát zachovali k našemu bratru Josefovi. Pamatujete se, jak nás prosil o smilování, ale nevyslechli jsme ho. Teť se to samé stalo nám

a musíme my pykat za svoje dávné provinění.“

Mysleli si, že jim nikdo nerozumí. Josef slyšel jejich rozhovor a rozuměl, co říkají. Dojalo ho až k pláči, když slyšel, že začali litovat, jak se k němu zachovali. Ale plakal stranou, aby to neviděli. Pak vybral Šimeona za rukojmího a před ostatními ho spoutal. Ostatní poslal domů s plnými pytli obilí, ale svým služebníkům dal příkaz, aby do nich přidali i stébro, kterým platili.

Bratři jedou domů. Koupili, co potřebovali, ale u srdce je jim všelijak. Trápí je špatné svědomí a mají trochu strach. Jejich nejistota ještě zesílí, když večer najdou ve svých pytlích stébro. Co to má znamenat, co se to děje? Po tom, co zažili v Egyptě, je to stébro v pytlích vůbec netuší. Spíše jim nahání hrůzu, co že se to s nimi děje.

Doma všechno vyložili otci Jákobovi, už nelhali jako tenkrát. Došlo jim, že lhát nemá cenu. Řekli i to, že se musí do Egypta vrátit i s Benjámínem. „V žádném případě.“ Řekl rozhodně Jákob. „O Josefa jsem přišel a teď bych měl ještě přijít o Benjámina? To ne.“

Ale hlad je stále silnější. Nakonec Jákoba přemluví Juda, vždyť by jinak všichni zahynuli hladu. I Benjámín se vydal na nebezpečnou cestu. Každá daleká cesta byla nebezpečná. A navíc ten správce v Egyptě je skutečně nevyzpytatelný. Vzáli proto s sebou mnoho darů, aby si ho naklonili. A vzali s sebou i to stébro, které našli v pytlích, aby je vrátili. Juda se otci zaručil, že určitě přivedou Benjámina v pořádku domů.

V Egyptě je správce Josefova domu uvedl rovnou ke stolu: „Můj pán s vámi bude jíst.“

A skutečně byla velká hostina. Byl tam i Šimeon. Ale Josef s nimi nesedl u jednoho stolu, protože podle egyptských zvyků není vhodné sedět s cizinci společně. A tak bratři, ať z jedné rodiny, byli rozděleni a nemohli jíst spolu. Ale ono mezi nimi stále bylo ještě něco víc než mezera mezi stoly. Vína, kterou se bratři na Josefovi provinili.

Když odjížděli, poručí Josef, aby do Benjámínova pytle vložili jeho pohár. Po chvíli pak za nimi vyslal své služebníky. Ti dostihli jedenáct bratrů a zatarasili jim cestu: „Proč jste tak zlí, když k vám byl náš pán tak hodný?“

„O co jde? Nic zlého jsme neprovedli.“

„Ale ano, ukradli jste pohár našeho krále.“

„Ne, my jsme nevinní. Klidně si prohlédněte naše věci. Nic takového tam nenajdeš. A pokud ano, ať ten, u koho se najde, zemře a my ostatní budeme vašimi otroky.“

Začala prohlídka zavazadel — pohár našli v Benjámínově pytli. Cože? Jak se tam dostal? Bratři jsou zničení. Cítí se úplně bezmocní. Falešný důkaz.

Josef moc dobře ví, co to je falešný důkaz. To když Potífarova žena mávala jeho košilí a křičela: „Pomoc.“ A také bratři moc dobře vědí, co to je: když namáží Josefovu sukni v krvi zvířete, aby pak mohli doma tvrdit, že ho asi sežrala divoká zvíře. Zoufalí a bezmocní jsou nyní vedeni zpět, jdou stejnou cestou, kterou šel do Egypta otrok Josef. Vlastně jsou teď už taky skoro otroky.

Josef se ptá: „Proč jste ukradli můj pohár?“

Juda odpovídá: „Neukradli jsme ho, ale nemáme jak to vysvětlit a dokázat nevinu. Leda snad, že to Bůh nás takhle trestá za naše dřívější provinění.“

„Ten, u koho se kalich našel, bude mým otrokem,“ říká Josef nekompromisně.

Juda udělal krok dopředu a řekl: „Prosím, potrestej mne místo Benjamína. Zaručil jsem se svému otci, že ho v pořádku přivedu zpět. Jak bych mohl předstoupit před otce bez něho? Kdyby se Benjamín nevrátil, náš otec by určitě zemřel žalem.“

V té chvíli to už Josef nevydržel a všechny své služebníky poslal pryč, aby se svými bratry zůstal sám. V pláči vykřikl: „Já jsem Josef, váš bratr. Ano, ten, kterého jste prodali do otroctví.“ Vlastně se rozplakal radostí, že jeho bratři už jsou jiní a že cesta ke smíření v rodině je otevřená. „Netrapte se nad tím, co se stalo.“

Ale Josef vidí ještě dál: „Vždyť to mě sem vlastně poslal napřed Pán Bůh, abych vás i ostatní zachránil před hladem. Teď jezte rychle domů, přiveďte otce a přistěhujte se do Egypta.“

Josef byl moudrý, ale i pokorný a věděl, že z vlastních sil by nic nezmohl, ale že ve všem s ním byl Bůh. A k jeho moudrosti patřilo i to, že svým bratrům odpustil. Pomohl by si, kdyby je zavězel do vězení nebo zabil? Když odpustil, tak otevřel cestu ke smíření, k radosti; otevřel cestu do budoucnosti. Umožnil, aby se pokoj a soulad vrátil do Jákobovy rodiny. Odpustit není vůbec jednoduché. A zvláště odpustit někomu, kdo usiloval o moji smrt. Je skoro nepředstavitelné, že by tohle někdo dokázal. Josef k tomu sílu dostal.

Odpustit museli i bratři. Zažili na vlastní kůži stejně jako Josef, co to je mít hlad, být nespravedlivě obviněn, být ve vězení. Ze svých chyb se poučili, připustili, jak moc Josefovi ublížili a litovali toho. Juda se za všechny zaručil a pro záchranu ostatních byl schopen obětovat i svůj život. Josef ve své zkoušce poznal, že se jeho bratři změnil.

21.3 Liturgie

21.3.1 Písně

Písněka o Josefovi a bratřích jeho (BTS 53); *Ježíši, Pane můj* (BTS 39), *Odpusť* (BTS 43); *Nové přikázání* (BTS 88), *Hříchy tvé* (Svítá 79), *Pistá, Pistá, Pistá jak studánka* (viz <https://youtu.be/7aKvhqgK45g>); *Užijte si, Pane, nástroj* (EZ 684)

21.3.2 Biblický text k zapamatování

Odpouštějte a bude vám odpuštěno! (Lk 6,37 b)

21.3.3 Rituál

Ke společnému zpěvu nebo volání: *Dál přece nejdeme sami* (Svítá 39).

21.3.4 Okénko do bohoslužeb

Navážeme a zároveň zopakujeme předchozí Josefův příběh. Použijeme hrací plán z minulé hodiny, všem jej ukážeme a zopakujeme, co všechno musel Josef překonat, dostal se z otroctví, nepodleh svádění ženy, vyvázl z vězení a zachránil před hladem celý Egypt i mnoho dalších lidí. Josef překonal mnoho těžkostí a k tomu, aby se stal druhým nejmočnějším mužem Egypta, musel ujet kus cesty. Ale ten nejtěžší krok a úkol jej teprve čeká. Necháme děti napnuté, co to je a jen napovíme, že se to týká jeho bratry.

21.3.5 Modlitba

Pane Bože, prosíme o sílu, ať dokážeme odpustit. Prosíme tě o vnímavé srdce, ať jako Josef poznáme, co máme dělat a kde nás chceš mít. Pane, už nás odpouštěj lidem, kteří nám ublížili, už nás odpouštěj i sami sobě. Amen.

Odkaz na pracovní list

[07 Josef a bratři se setkávají](#)

[18 Josef se setkává se svou rodinou](#)

[18 Smíření Josefa s bratry - st](#)

Cílová skupina

[Předškolní](#)

[Školní](#)

[Starší školní](#)

Katechetické cykly

[Dál přece nejdeme sami I \(Od stvoření k Josefovi + Od Mojžíše k Rút\)](#)

Biblický odkaz (kat)

[Genesis 42–45](#)